No. 9. 15 MAART 1911. 319

HOLLANDSCH-ZUID-AFRIKA

MAANDSCHRIFT VOOR DE LEDEN DER NEDERLANDSCH-ZUID-AFRIKAANSCHE VEREENIGING EN ANDERE BELANGHEBBENDEN

Wij willen niet weder de fout begaan, die onze vaderen een eeuw geleden begaan hebben, door alle verbindingen met onze stamverwanten op geestelijk en stoffelijk gebied te laten varen.

GOUVERNEUR VAN RIEBEEK

Het is ons niet minder om Nederland zelf te doen dan om Zuid-Afrika.

EEN STAATSDRUKKERIJ TE VELDE.

In de „Typografische Mededeelingen" van de lettergieterij „Amsterdam," voorheen N. Tetterode, geeft de heer A. W. Kwist aardige mededeelingen over een drukkerij, die tijdens den Boeren-oorlog in Zuid-Afrika georganiseerd en bediend werd door den heer Mels J. Meijers, thans adjunct-inspecteur van het Bouw- en Woningtoezicht te Amsterdam. Uit den mond van den amateur-drukker teekende de schrijver o.a. het volgende op:

Door generaal Martinus Prinsloo (bijgenaamd „Oulappies") werden op Maandag 30 Juli een groot deel der Vrijstaatsche Kommando's met heel den krijgsvoorraad van kanonnen, maxims e. d. aan de Engelschen overgeleverd, d.w.z. op papier. Zeer vele burgers evenwel trokken nog dien dag noordelijk langs Witzieshoek en Harrismith uit, met alle kanonnen en maxims, op één of twee na. Wel in gruwelijke wanorde, maar ze gingen uit. Plaats en gebeurtenis zijn bij de Boeren bekend als „de Ramkraal". Ik sloot me toen aan bij 't restant van de Ficksburgers.

Den 17en Sept. kwamen wij „Ficksburgers" in 't distrikt terug. Zaterdag 6 October, 's morgens bij dagbreek, reden we 't dorp Ficksburg in. Die voor ons te vreezen hadden, de Engelsche politie met hun ondergeschikte kaffers en sommige z.g. „makke Engelschen" (winkeliers) vluchtten, zoo mogelijk, inderhaast de rivier door. Toen we op den 24sten Fouriesburg inreden, had de daar achtergelaten Engelsche politie reeds lang de vlucht genomen.

Sindsdien richtten we ons daar opnieuw in. Landdrosten en vrederechters werden weer aangesteld, enz. Ik fungeerde o.a. 'n tijdlang als particulier secretaris van veldcornet Evert Niekerk van Moolmanshoek, en als waarnemend vrederechter te Fouriesburg, jaagde ondertusschen op verdwaalde Engelschen, Engelschgezinde kaffers, en bokken...., totdat ik door Chris Bustraan, een der ingezeten Hollanders, er op gewezen werd, dat in een der dorpshuisjes zich een drukpersje bevond met toebehooren. Het was de vorengenoemde pers, die met de Regeering mee „geretireerd" was en hier achtergelaten. Het was een vreeselijke rommel, maar ten slotte bleek de boel toch tamelijk kompleet. Daar was in de eerste plaats een trappers met gebroken trapper; 6 of 7 letterkasten, waarvan de inhoud grootendeels verspreid lag over den vloer; wat lijnen en wit, zooals ge dat, geloof ik, noemt; twee zethaken, een gietbus, een open bus inkt, een stuk specie en een groote kist met pakken papier (halve vellen schrijf- en kwarto vellen dik vloeipapier), alles dik onder 't stof. Hier waren door den Hollandschen typograaf, die de Regeering vergezelde, de laatste officiëele stukken gedrukt. Door dezen landgenoot was op die pers destijds ook een nieuwsbladje gedrukt, „De Bazuin", waarvan drie nummers uitkwamen, van elk waarvan nog een exemplaar in mijn bezit is. De man werd in de Ramkraal gevangen genomen en weggevoerd.

Ik raapte den boel bij elkaar, zocht zooveel mogelijk de letters uit, legde deze zoo goed en zoo kwaad als 't ging in de verschillende bakjes — ik kende de kast niet, moet ge denken — en probeerde te zetten en te drukken. 't Begon zóó: — 't behoorde o.a. tot mijn functie van waarnemend vrederechter, passen af te geven aan kaffers, die, veiligheidshalve, wilden wegtrekken naar Basoetoland. 't Leek veel officiëeler, wanneer die kafferpassen gedrukt waren, en dus zette ik mij 't eerst aan dat werk. Dat ging er natuurlijk naar. Ik was absoluut onbekend met het vak en herinner mij bijv., dat ik later tot de ontdekking kwam, nadat ik al heel wat krantjes en officiëele stukken gedrukt had, dat ik eigenlijk nooit het juiste gebruik had gemaakt van den zethaak. 't Lijkt u wellicht ongelooflijk, maar 't is zoo: in plaats van het ding in de hand te houden, zette ik het voor mij op den bok.

DE BRANDWACHT

DE BRANDWACHT

PROCLAMATIE

Circulaire

1. Proclamatie. 2. „De Brandwacht" No. 10. 3. „De Brandwacht" No. 1. 4. Kerstkaart.

Dat ook het drukken heel wat voeten in de aarde heeft gehad, kunt ge u zeker wel voorstellen.

Na de kafferpassen volgden verlofpassen voor de burgers om hun kommando's tijdelijk te verlaten. Vervolgens paroolpassen voor de „makke Engelschen" op 't dorp, die daarmee verplicht werden, behoudens speciaal verlof, thuis te blijven en zich 's morgens en 's avonds te melden op 't kantoor van den vrederechter, en aansprakelijk gesteld voor hun huisgenooten. Die pret hadden ze uitsluitend te danken aan mij en mijn drukpers. Wat drommel! ze hadden gefuifd met de Khaki-officieren; ze moesten weten dat hun wettige overheid weer hersteld was. En bovendien: ik moest wat te drukken hebben.

Zooals gezegd, waren in de papierkist ook eenige stukken dik vloeipapier. Ik kreeg den inval, naar Engelschen trant, „Kerstmiskaarten" te drukken, met de gelukwenschen van ons kleine kommando aan onze vrienden.

Daarna zette ik mij, op verlangen van den veldkornet, aan 't drukken van een krantje. Het begon zóó: Een oude boer, Hans van Jaarsveld, kleinzoon van den in de Kaapsche geschiedenis vermaarden Boer van dien naam, had, behalve diverse gedichten, 'n stuk geschreven over den Oorlog in hoogdravend proza en las en zong ze voor aan ieder, die er maar naar luisteren wilde. 't Werd zóó mooi gevonden, dat ik verzocht werd, een en ander te drukken, tezamen met proclamaties, 't laatste oorlogsnieuws, enz. Ik ging er op in en noemde mijn krant „De Brandwacht"; hier zouden we zeggen: De Voorpost.

Er aan werkende als er niets anders te doen was, kwam van 19 tot 22 December de eerste pagina klaar. Toen kwamen de Khaki's onder generaal Knox, met wien we het een groote week lang hevig te kwaad hadden. Immers, we hadden geen kanonnen meer. Maandag 31 December 1900 was één van de zuurste dagen van mijn leven, en dat ik dien dag ongedeerd bleef en ook niet gevangen genomen ben, is een van die wonderen, waaraan het moeilijk is te gelooven, wanneer men 't niet zelf doormaakte.

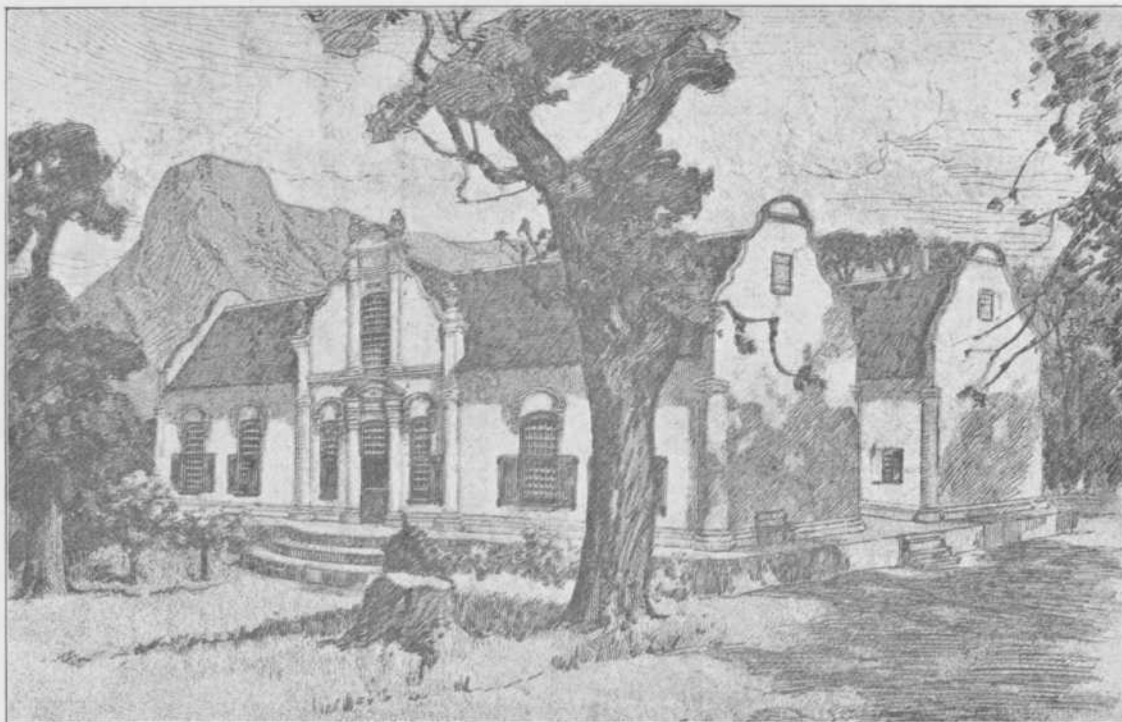
8 Januari was ik weer te Fouriesburg en drukte eindelijk de tweede zij van mijn eerste krantje af. Het ding ging weg, ik meen in 500 exemplaren, en werd in kleine pakjes aan rapportrijders en anderen medegegeven naar de verschillende kommando's.

Ik weet de datums zoo goed, omdat ik een dagboek hield, zooals u ziet, en alles uit dien tijd bewaard is gebleven, doordat ik tweemaal mijn papieren in blikken bussen — bij gebrek aan soldeer dichtgelakt — in den grond begroef en ze later door Bustraan op mijn aanwijzing zijn opgegraven en toegezonden.

Het eerste werk, de kaffer- en parool passen en het eerste nummer van „De Brandwacht", zoo schrijft de heer Kwist, demonstreeren natuurlijk in sterke mate de oorspronkelijke onbedrevenheid van den vervaardiger. Zoo is het eerste nummer van het bladje, in tegenstelling met het laatste, niet alleen zeer slecht gedrukt, maar vertoont het ook allerlei afwijkingen van den typografischen regel. Van het register spreek ik maar niet eens. Toch vraagt men zich af, hoe 't mogelijk is, dat iemand, die niet eens wist, welk gebruik hij van den zethaak maken moest, die de kast niet kende, die van toestellen niet 't minste begrip had, die bovendien werken moest met een defecte pers, zoodat deze gedraaid moest worden, nog zulk werk heeft kunnen leveren.

Dat President Steyn de drukkerij zeer op prijs stelde, blijkt wel hieruit, dat hij, naar de heer Kwist uit het door Mels Meijer bijgehouden dagboek mededeelt, toen hij vernam, dat zij bij afwezigheid van den drukker, die nu en dan opgekommandeerd werd, aan haar lot overgelaten moest worden, een korporaal-bijwoner met de bewaking belastte en dezen tevens als hulp aan den drukker toevoegde.

Dat dit geen overbodige maatregel was, bleek reeds na verloop van eenigen tijd, toen de drukkerij, daar Fouries-

BOSCH-EN-DAL

is één der hofsteden, gebouwd door de Hugenoten in de vallei, welke in de 17e en 18e eeuw deel uitmaakte van het district Groot-Drakenstein, aldus genaamd naar Van Rheede tot Drakenstein, den commissaris der O. I. C. De plaats is gelegen aan den grooten weg naar Stellenbosch. Om het geheele huis is een hooge, breede stoep. Langen tijd was de tuin een paradijs van sinaasappel-boomen. Gouverneur Van der Stel kende het eigendom toe aan de Hugenotenfamilie de la Nois, of de Lanoy, die reeds in 1648 zich in Holland had gevestigd. De fraaie gevel van het huis is van 1812. Het geheel behoort thans tot het complex, bekend als „Rhodes fruit-farms".

burg door de Engelschen meer en meer bestookt werd, verplaatst en op ossenwagens vervoerd moest worden naar Snijmanshoek, waar ze, geladen en wel, een week lang bleef staan, om daarna weer naar Bamboeshoek gebracht te worden, waar ze toen opgesteld werd.

Nauwelijks dertien dagen staat de drukkerij hier, of het blijkt wederom noodig haar te verbergen, ditmaal achter klippen in een bergkloof. Negen dagen blijft ze hier weer staan, om dan overgebracht te worden naar een oud schoolgebouwtje op Snijmanshoek, waar nu gelegenheid gevonden wordt om de eerste pagina van het vijfde krantje te zetten en te drukken. Dat er tusschen al deze verhuizingen en verstoppingen door weer heel wat op krijgsgebied gebeurde, kan men zich wel denken. Als ge het dagboek hier leest, dan fluiten de kogels u om de ooren, dan dondert het geschut en ontploffen de granaten.

Wederom schijnt de schrijver van het dagboek toen hulp gekregen te hebben, en wel van een gewezen drukker van de „Harrysmith News".

29 April is voor de drukkerij weder een kritieke dag. Door den vijand opgejaagd, slaat alles, vrouwen met wagens en karren, op de vlucht. Ook de drukkerij moet achtergelaten en aan de roof- en vernielzucht van den vijand prijsgegeven worden. Niemand durft haar dien avond of nacht nog vervoeren. In den vroegen morgen echter van den volgenden dag, begunstigd door dampig weer, gelukt 't, haar inderhaast op een wagen te laden en in een bergkloof te verstoppen. Dat 't hoog tijd was, bleek alras, toen de Khaki's, alles op hun tocht verwoestend, kwamen aanrukken. Wel achtervolgden ze de vluchtelingen tot bij de kloof, waar de drukkerij stond, maar door Boeren van de kopjes bestookt, en door de weigering der vrouwen om te loopen, waren ze spoedig genoodzaakt, terug te trekken, zonder de drukkerij zelfs op te merken.

Twee volle maanden blijft de drukkerij in deze zonderlinge bergplaats staan, wordt dan te voorschijn gehaald en weer naar Snijmanshoek, dat inmiddels door den vijand verlaten is, teruggebracht.

Omtrent de verdere lotgevallen van drukkerij en drukker zou ik uit den mond van den laatste nog vele interessante dingen kunnen opteekenen. Genoeg zij 't te vermelden, dat de drukkerij overgedragen werd aan den Vrijstater ex-drukker van de „Harrysmith News" en ze met hun drieën Hollanders, die uitgekomen waren in den oorlog, naar de Kaapkolonie gingen, omdat ze in een opstand van de Boeren aldaar nog eenige kans zagen op 't behoud van de onafhankelijkheid. Hier sloten ze zich aan bij hoofdkommandant Kritzinger, die het met zijn kleine kommando's den Engelschen geweldig lastig maakte. En zoo werd de drukpers met het veelbewogen bestaan achtergelaten boven in de kloof van Snijmanshoek.

Zou er wel één drukkerij, laat staan een staatsdrukkerij te noemen zijn, die op zulk een veelbewogen bestaan kan bogen als deze? Zou er ook wel één vakgenoot onder de lezers zijn, die, opgedrongen als hem zijn nieuw beroep werd, op zoo'n staat van dienst kan wijzen als de heer Mels J. Meijers, de ex-Boer-zetter-drukker?

Die arme Sout-pilaar.

Meester: "Ja, en so is die arme vrouw van Lot veranderd in 'n sout-pilaar, en, wie weet? altemits [1]) staan sij vandag nog daar."

Jannie: "Meester, was dit 'n veewereld, daarlangers?"

Meester: "Ja, ik denk so."

Jannie: "Nee, maar dan kan dit nie wees nie. Dan sal die beeste lang al die sout-pilaar klaar gelek [2]) het."

Sijn Idee.

Pa (net nukkerig [3]): "Daantje, wat soek jij alweer bij die vuur? Die weer is mos nie vandag koud nie."

Daantje: "Nou ja, Pa, maar ik maak ook nie die weer warm nie, maar m'n hande."

Pa het soetjes opgestaan en vijf minute later was Daantje warm van kop tot tone.

Altijd dieselfde.

Moeder: „Wat het jij al die tijd gister-a'end daar in die donker gemaak?"

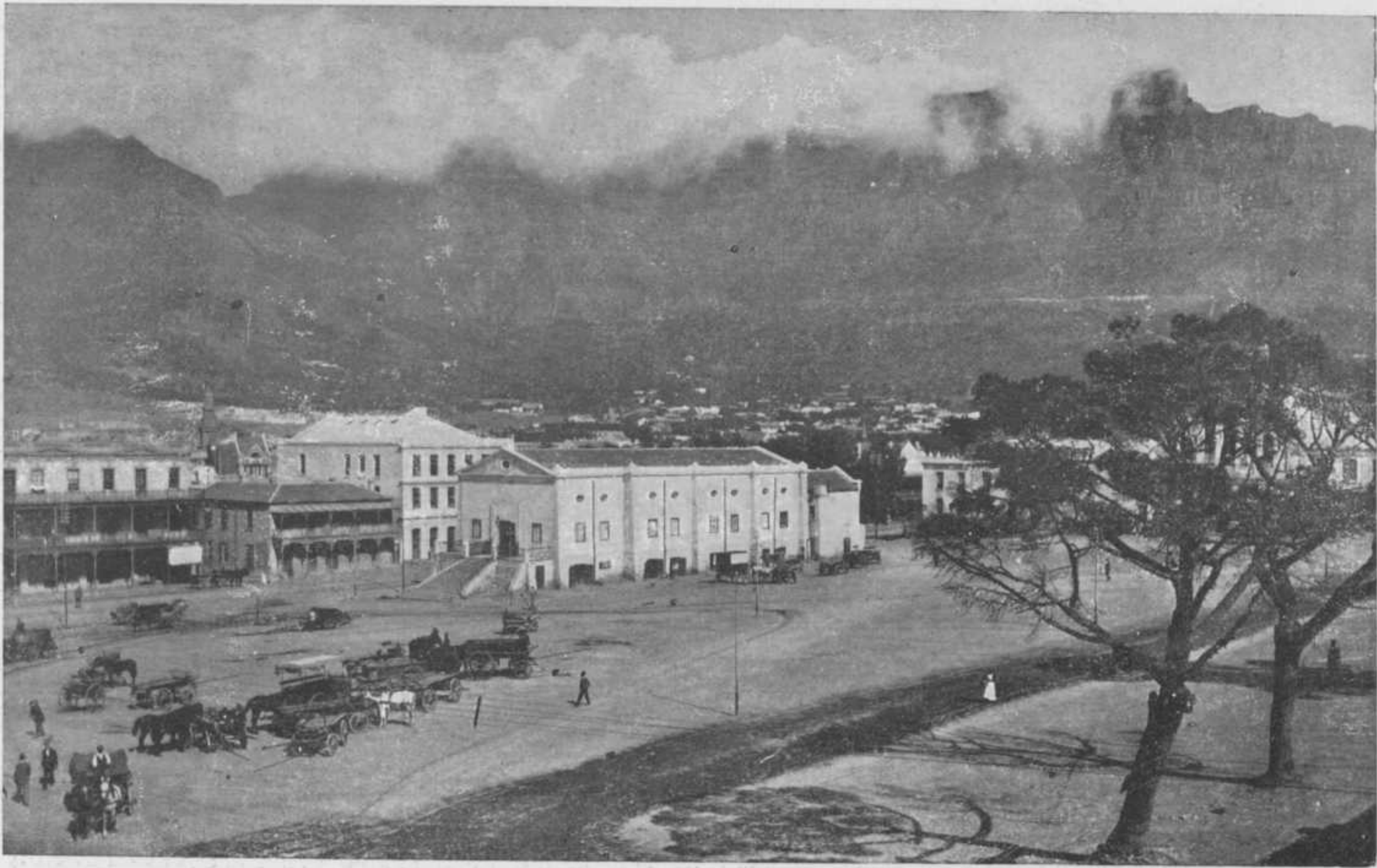
Dogter: „Onthou [4]) Ma die tijd, toen Ma verloof geraak het met vader?"

Moeder: „Ja, mij kind, ik onthou dit nog goed."

Dogter: „Dan is dit onnodig om so iets te vra."

Dit was die bekendmaking van die verloving.

[1]) Misschien. [2]) Op-gelikt. [3]) Kort-aangebonden. [4]) Herinnert Ma zich.

Het Van Riebeeksplein te Kaapstad. Op den achtergrond de Tafelberg „gedekt", d. w. z. met zwaar overhangenden nevel. In 't midden de oude Slavenmarkt, in ons vorig nummer afzonderlijk afgebeeld.

HET HOLLANDSCHE LIED IN ZUID-AFRIKA.

Er wordt tegenwoordig in Zuid-Afrika veel gedaan om 't Nederlandsche lied in eere te brengen. Al te lang is 't er verwaarloosd. De klacht was steeds: „Het is onmogelijk om Hollandsche liederen te koopen. De handel heeft ze niet in voorraad."

Nu is dit anders. De Nederl. Z.-A. Vereeniging ging voor met haar *Liederenbundel*. De firma J. H. de Bussy, in Zuid-Afrika, heeft in 't bijzonder voor dit werelddeel een catalogus laten samenstellen. De catalogus kan goed werk doen.

De muziek-commissie van de Z.-Afr. Onderwijzers-Unie heeft in opdracht van 't Congres ten vorigen jare zich in verbinding gesteld met Nederlandsche muziek-uitgevers. Gevolg daarvan is geweest, dat de firma Anspach & Co., te Amsterdam, 150 liederen enz. heeft gezonden, waaruit Darter & Zonen te Kaapstad een keuze hebben gedaan en in voorraad houden. Verder heeft de heer Boshoff te Winburg verschillende Engelsche liederen in 't Hollandsch overgebracht, die mede bij Darter & Zonen te Kaapstad verkrijgbaar zijn.

De muziek-commissie klaagt, dat van deze gelegenheid nog te weinig gebruik wordt gemaakt. Maar dit zal wel komen, als men slechts aanhoudt en met de jongste kinderen begint, zegt de commissie terecht.

De woordvoerder dezer commissie, de heer Pauw, van Wellington, zong ter gelegenheid van het jongste Z.-A. O. U.-Congres, 20—22 December te Stellenbosch gehouden, vóór elke vergadering eenige Nederlandsche liedjes.

* * *

Wij vinden thans in *Ons Land* een artikel van den heer Van Rijn over 't zingen van Nederlandsche liederen door kleurlingen te Kaapstad.

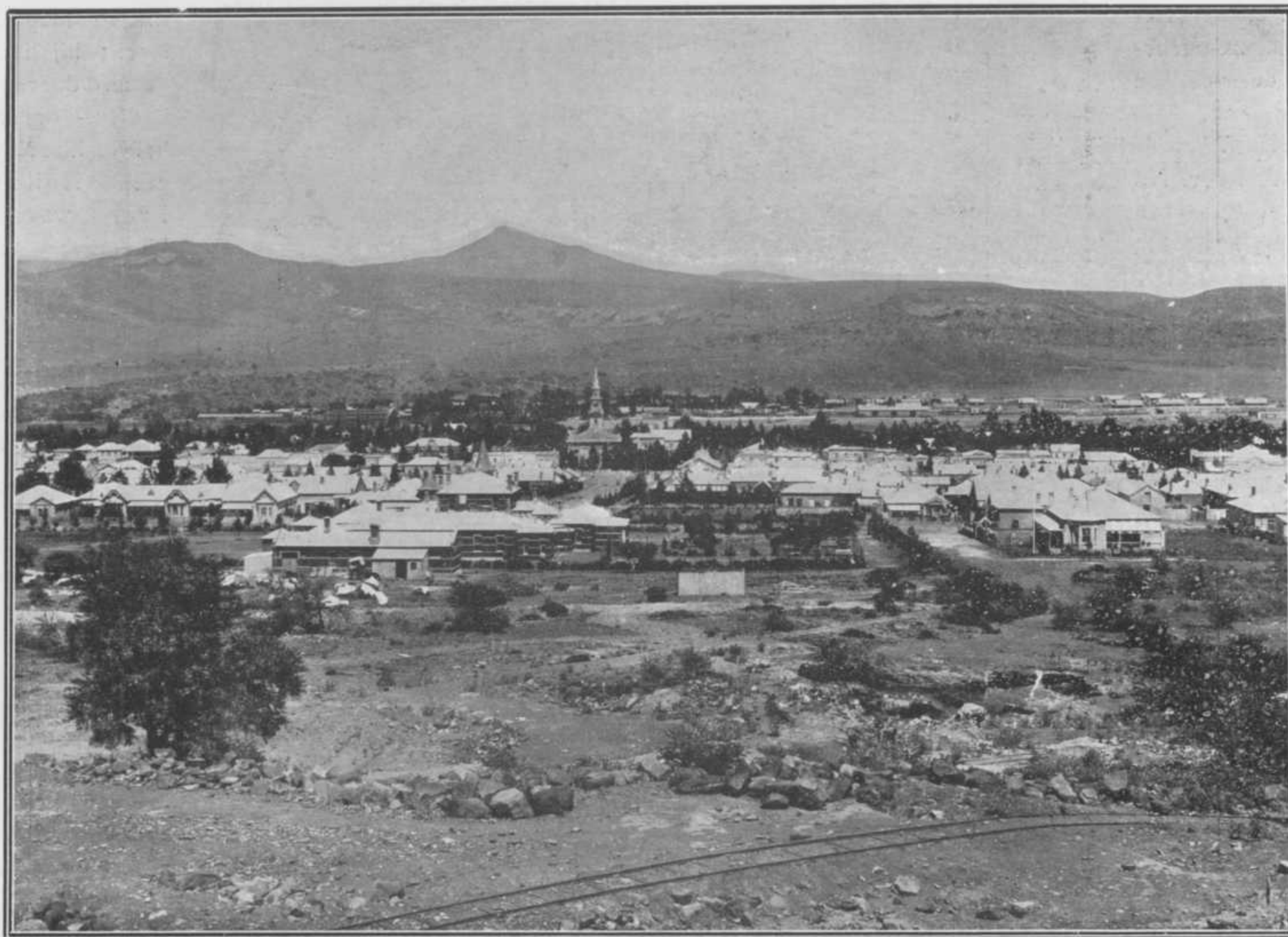
Wij nemen dit artikel in zijn geheel over. [1]) Beter kunnen wij al niet van onze instemming getuigen.

Frans, aldus begint de heer Van Rijn, is een genie. Wie het niet gelooft, kome het volgende Nieuwjaar eens naar de Kaap en sta 's ochtends vroeg op.

Bij Frans is leven, opgewektheid, vervoering, verrukking: op het kruispunt van twee straten, krioelende van klein en groot, posteert zich zijn karnaval-koor, [2]) 19 stuks, alle met rode fez — Frans ook (hij zet 'm af als hij een hartsterking gaat nemen!) met rood-wit-blauw-oranje-kokarde prachtig op de linkerborst, een dito zakdoek om de nek (waar ze die kregen?) en een dito groot vaandel in het midden.

De straten lopen uit: oude ata's op kaparren [3]) strompelen naar de stoep, aja's [4]) met een handvol kleinen, waaronder soms een wit kind, komen nader, want ze horen weer de liedjes, die in hun kindse dagen hen streelden.

[1]) In de vereenvoudigde spelling. [2]) Gedurende een of meer van de voornaamste kerkelijke feestdagen der Mohammedanen trekt een deel hunner in allerlei fantastische verkleeding door Kaapstad's straten. [3]) Oude kleuring-mannetjes op houten sandalen. [4]) Oudere kleurling-vrouwen.

Gezicht op het welvarende Kaapsche dorp Cradock, genoemd naar een van de Engelsche Gouverneurs van de Kaap-kolonie. Het dorp is het centrum van een geheel Hollandsch-sprekend district in de Kaap-kolonie, in het steppe-achtige centrale gedeelte, Karroo genaamd.

Met ontzaglik plechtige ernst, alsof gewijde liederen aangeheven worden, begint de lokomotief, alias voorzanger:

Op een schone zomermorgen
Zaten ze in 't weeldrig gras,
Twee geliefden naast elkander
Aan een zilv'ren waterplas;
Rozen groeiden op de velden
Langs een beekje, o zo schoon,
En de jong'ling vlecht voor 't liefje
Van de bloemen ene kroon.

Alles solo, maar begeleid door guitaar (er zijn 5 guitaars); daarna herhaling in koor; vierstemmig — waarlik de Slaamsen [1]) hebben gevoel voor harmonie. In menige „drawing-room" [2]) heb ik geëvening-dresste [3]) heren en dames een teerbeminde song [4]) vals horen zingen! Het straatkoor van Frans zingt niet vals, wel hier en daar een toon of wat te veel, — naar oude stijl.

Verder gaat het lied:

Hij bekroonde toen zijn liefje;
Zij verstiet haar minnaar niet,
Als hij in haar blonde lokken
Zijne ving'ren glijden liet.
Maar tevreden legt zij 't voorhoofd
Op zijn schouder, ja, en toen
Stortte hij zijn ganse zinnen
In een stille, zoete zoen.

[1]) Kaapsche Maleiers. [2]) Voorkamer. [3]) In avond-toilet. [4]) Lied.

Daar klinkt, na het herhalen in koor, de schelle fluit van de klok, ook een eerzaam lid. Het lange, beroemde tragiese matrozelied van twee lange eeuwen wordt niet verder gezongen.

Plechtige ernst blijft heersen: fluisterend worden nieuwe orders gegeven. Er wordt niet rondgegaan om geld, want het karnaval-zingen gaat louter voor plezier: 't is een oud gebruik. Helaas, het hollandse straatlied (veracht het niet, lezer, het speelde een rol in de geschiedenis) was de laatste 30 jaar te Kaapstad dood en met groote moeite kreeg het Pageant-comité [1]) een troepje Slaamsen om een zinledig: „Daar kom Alibaba" te zingen.

Maar het Pageant-comité was niet „up-to-date", [2]) dat bleek wel uit het verkopen van de Kaap en ook hieruit, dat het Frans niet kende, die nu een paar jaar bezig is — en met enorm sukses — om een paar honderd oude en nieuwe liedjes bekend en bemind te maken.

„Menige schone bloem bloeit ongezien." Frans verdiende lid van de Maatschappij van Letteren te worden: stel u voor, lezer, Frans, L. v. d. M. v. L. Hij zou zeggen: „Dank u, mijnheer, ik het liever een borrel." En toch is Frans een groot man.... Doch luisteren we weer:

Ze hebben daar juist het „Wien Neerlands Bloed"

[1]) De commissie tot regeling van den historischen optocht bij de jongste Unie-feesten te Kaapstad. [2]) Op de hoogte van zijn tijd.

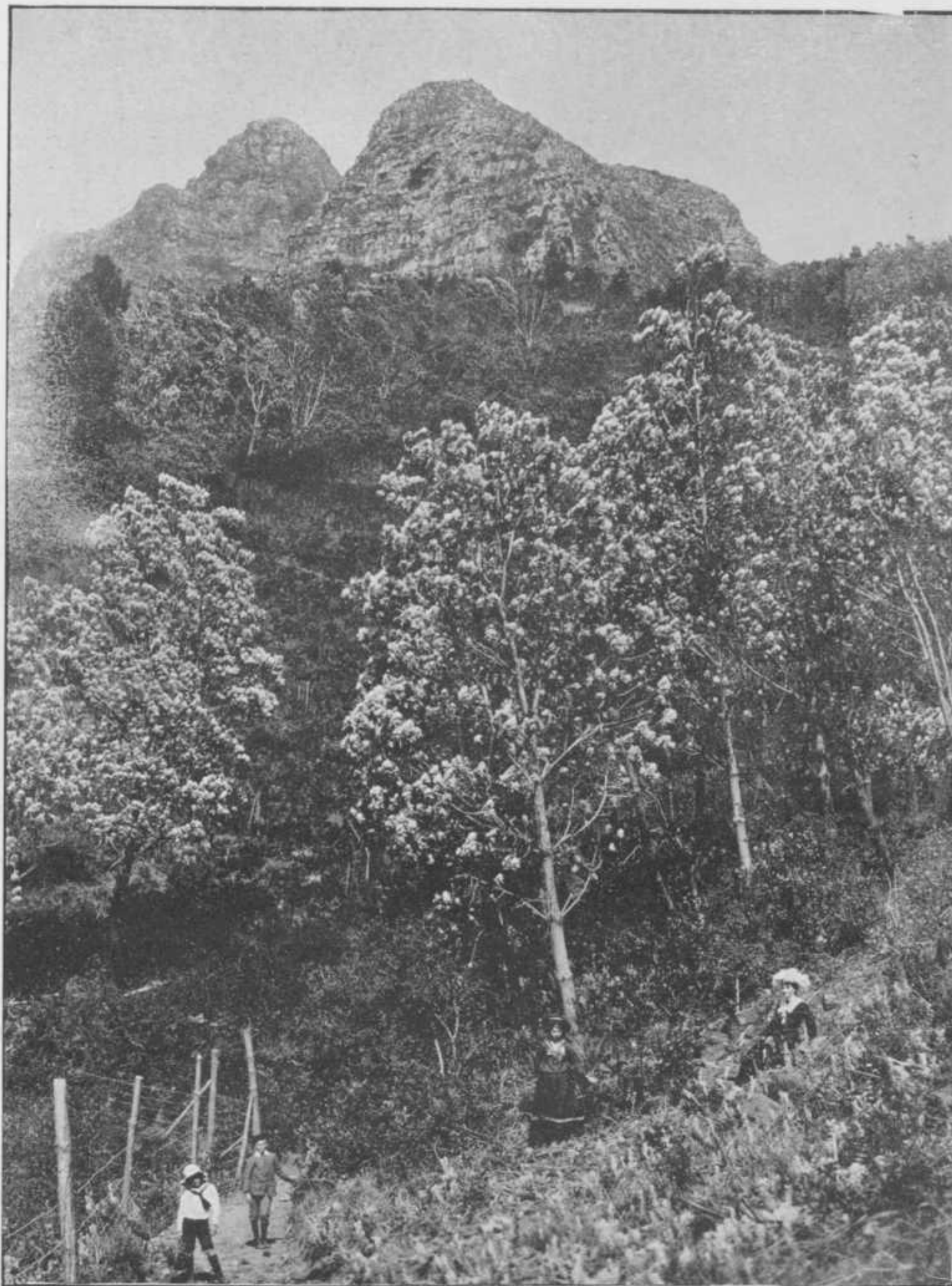
gehad en het „Bescherm, o God, bewaak de grond" en kranig ook, solo met refrein in 4-stemmig koor. Nu volgt „Wij leven vrij, wij leven blij op Neerlands dierbre grond." Dan „'t Is Oranje, 't blijft Oranje, 't is Oranje boven." Nu weer „Kent gij dat volk." „Da's die lied van Transvaal", merkte een Slamaaier [1]) naast me op; „mooi toch, die Hollands, meneer! Ben meheer misschien een Hollander?"

Volgt nu een komies stuk: „Horlogemaker, dat is mijn vak", — alweer met diepe ernst gezongen; slechts een oogknippen aan verstaanders verraadt, dat men gewaagde grappen snapt.

Ten slotte nog: „Al is ons Prinsje nog zo klein, alevel zal ie stadhouder zijn." Dat gaf me een schok, want 't was niet, wat ik op school zong in 1875, maar zoals 't gezongen werd in de straten van Den Haag in 1672: de echte oude woorden met het leuke, lustige, vlugge refrein.

Iemand uit het publiek treedt naar voren om de mannen, even plechtig als zij gezongen hebben, te bedanken voor hun groot werk: „Nou kijk toch rond om julle heen, hoe lief ieder is voor die hollandse lied; ga zo voort, word elk jaar sterker en je verover die Kaap voor ons taal."

„Die Lokomotief", [2]) Rasdien Cornelius heet hij, kan goed Hollands lezen; hij heeft 't geleerd door al zijn liedjes, — op school krijgen kleurlingen geen Hollands. Frans was laatst bij mij en vroeg „of ik op de piano een melodie wou voorspelen."

Op de hellingen en in de kloven van Tafelberg groeien zilverboomen, zoo genoemd naar de zilverkleurige, stijve en lang goedblijvende zilverkleurige bladeren, welke met een spreuk beschilderd, te Kaapstad als curiositeiten in den handel worden gebracht.

— „Waar krijg je toch al die muziek vandaan, Frans?"

— „O, mijnheer, ik het zo'n stapel (de handen gaan een voet van elkaar). Allemaal hebben ze de 100 vaderlandse liederen van kapitein Brousson, die 3 pence kosten."

— „Ja, dat weet ik, doch onderwijzers en professoren hier kennen ze niet".

„Frans, waarom hebben jullie verleden jaar niet bij de Gala [1]) gezongen op de wielerbaan?"

— „Mijnheer, wij zingen alleen Hollands en dat wou het comité niet toelaten."

— „Maar jullie koor zingt toch veel mooier en zuiverder dan de andere clubs, die allerlei engelse songs bepaald verknoeien?"

— „Dat komt er niet op aan, als 't maar geen Hollands is."

Ik wou, dat ik millionair was; ik gaf Frans £ 50 om een reuzekoor te organiseren.

[1]) Kaapsche Maleier; de talrijke en vaak welvarende Slamaaiers of Slaamschen hebben nog steeds het Afrikaansch als huistaal. [2]) Koor-leider.

[1]) 't Vorige jaar zijn te Kaapstad, met het doel, het vreemdelingenverkeer te bevorderen, feestelijkheden op groote schaal georganiseerd.

Leden der Ned. Zuid Afr. Vereeniging zijn zij, die een jaarlijksche bijdrage betalen van ten minste DRIE gulden.
Aanmeldingen bij den Secretaris der plaatselijke afdeelingen of bij den Secretaris van het Hoofdbestuur, Damrak 95, Amsterdam.

WIJLEN GEN. CRONJE EN 'T BELEG VAN POTCHEFSTROOM.

(*Uit een brief van onzen Londenschen berichtgever.*)

De pers hier in Engeland heeft over 't algemeen zeer waardeerende woorden aan de nagedachtenis van Gen. Piet Gronjé gewijd. Zij heeft hem geen hulde kunnen brengen voor zijn krijgsmansbeleid in den jongsten Oorlog,

Bavianen-familie in den natuurstaat naar een moderne teekening. Deze over geheel Zuid-Afrika verspreide apensoort munt uit door kracht, diefachtigheid en talrijke andere onaangename eigenschappen.

maar wel voor zijn moed en onverschrokkenheid. Wat echter onaangenaam heeft gestemd in de meeste dezer artikelen is, dat de „ou-storie" van 't beleg van Potchefstroom weder door hen is opgehaald. Overal heet het, dat Gen. Cronjé de Engelsche bezetting opzettelijk niet in kennis had gesteld van de voorwaarden van den wapenstilstand, tusschen den Britschen en den Transvaalschen legerbevelhebber gesloten. Had de commandant van de bezetting die voorwaarden geweten, dan zou hij niet tot overgave zijn gedwongen geweest, zoo schreven sommige bladen, waarvan er vele als gezaghebbende organen beter moesten weten, na de zeer uitvoerige en grondige weerlegging van Dr. Leyds in zijn standaardwerk: „De Eerste Annexatie van de Transvaal". Zij konden weten, dat op Kruger's uitdrukkelijk verzoek — naar aanleiding van de valsche voorstelling, in het Lagerhuis van deze zaak gegeven — deze kwestie door de Koninklijke Commissie werd onderzocht op een vergadering met de Boeren-voormannen, op 20 Juni 1881 te Pretoria gehouden.

Een der voorwaarden van den wapenstilstand was: „De Boeren-ambtenaren nemen het op zich om, evenals de Britsche garnizoenen, alle vijandelijkheden (te) staken voor acht dagen, volgende op de aankomst van de provisie."

Toen nu 't garnizoen zich overgaf, waren de levensmiddelen nog niet aangekomen, — maar daaraan hadden Gen. Cronjé noch de Boeren schuld, zooals blijkt uit 't verhoor voor de Koninklijke Commissie. De voorzitter dezer Commissie, Sir Hercules Robinson, vroeg:

Waar waren de provisies op den dag der capitulatie?
(Sir E. Wood). Een heel eind weg.
(De Voorzitter). Zijn zij door Cronjé vertraagd?
(E. Wood). In 't geheel niet.

Het eenige, wat Gen. Cronjé niet had gedaan, was Kol. Winsloe, den bevelhebber van 't garnizoen te Potchefstroom, kennis te geven, dat de vijandelijkheden van weerszijden moesten worden gestaakt, zoodra de proviand zou zijn aangekomen, en hij deed dit niet, omdat hij, volgens zijn beschouwing, tegenstrijdige instructies kreeg.

Bij 't onderzoek bleek verder, dat Kol. Winsloe den 21en Maart, of drie dagen, nadat hij van Gen. Cronjé vernomen had, dat er levensmiddelen voor hem onder weg waren, tot de overgave besloot. Hij kende toen, blijkens een schrijven van hem aan Gen. Cronjé (d.d. 19 Maart) zeer nauwkeurig de voorwaarden van den wapenstilstand.

Er kan dus onmogelijk worden beweerd, zooals sommige Engelsche bladen ook nu weer doen, dat Kol. Winsloe zich niet zou hebben behoeven over te geven, wanneer Gen. Cronjé niet de voorwaarden van den wapenstilstand had geheim gehouden.

De *Times* heeft in haar artikel over Gen. Cronjé ook betoogd, dat deze in den Oorlog van 1880 de loyalisten van Potchefstroom zou mishandeld hebben.

Dit is al evenzeer onwaar. Immers, door de Koninklijke Commissie is ook deze zaak onderzocht en het bleek toen, dat Gen. Cronjé zijn tegenstanders met groote oplettendheid en vriendelijkheid had bejegend.

Wie meer omtrent deze valsche beschuldigingen wil weten, sla er Dr. Leyds' boek op na.

Het is mij bekend, dat van meer dan één zijde tegen deze verkrachting der Z.-A. geschiedenis door de Engelsche bladen is opgekomen bij de redacties dier organen. Zoo is een twistgeschrijf ontstaan tusschen den aarts-jingo E. P. Mathers, den redacteur van het groot-financiers-orgaan *South Africa*, en den heer J. Reyneke van Stuwe, te Londen. De heer Mathers, wiens blad, op bevel van zijn invloedrijke lastgevers, in den laatsten tijd wat minder anti-Boer van toon was, blijft beweren, dat Gen. Cronjé tijdens 't beleg van Potchefstroom in 1880 oneerlijk heeft gehandeld. Als nieuw (?) bewijs voor dit

Bavianen in den Zoölogischen tuin te Pretoria.

beweren haalt hij uit 't verslag der Koninklijke Commissie van 1881 een uitspraak aan van Gen. Wood. De heer Mathers vergeet echter, er bij te vermelden, dat deze opmerking van den Britschen opperbevelhebber (die de Boeren haatte) aan 't einde van 't onderzoek kwam, toen 't reeds was uitgemaakt, dat Gen. Cronjé zich noch aan onmenschelijkheid, noch aan verraad tegenover de

Britsche bezetting van Potchefstroom had schuldig gemaakt. Noch Pres. Kruger noch Dr. Jorissen achtten 't dan ook noodig, deze geheel persoonlijke uiting van Gen. Wood nog eens te weerleggen.

De heer Mathers doet 't voorkomen, alsof Kol. Winsloe zich alleen ter wille van de gewonden heeft overgegeven. Maar bij 't geheele onderzoek der Koninklijke Commissie werd niet over de gewonden gesproken, doch bleek, dat alleen 't gebrek aan voedsel de bezetting tot capitulatie dwong. Bewezen werd bij dit onderzoek, dat dit gebrek aan voedsel niet te wijten was aan 't zoogenaamde verraad van Gen. Cronjé. Reeds acht dagen na insluiting van Potchefstroom was Kol. Winsloe verplicht, de dagelijksche rantsoenen te verminderen, zooals hij zelf in zijn boek over 't beleg vertelt, en eerst negentien dagen, nadat hij zich had overgegeven, kwamen de levensmiddelen aan, die niet door Cronjé waren vertraagd, zooals 't onderzoek der Koninklijke Commissie had uitgemaakt. De bezetting van Potchefstroom had 't dus onmogelijk tot dien dag kunnen uithouden, ook al had Cronjé de voorwaarden van den wapenstilstand meegedeeld.

Baviaan en Buffel volgens Kolbe's „Naauwkeurige Beschrijving".

De heer Van Stuwe haalt tegenover de beweerde onmenschelijkheid 't oordeel van Kol. Winsloe zelf aan, toen Gen. Cronjé vruchten en carbolzuur voor de gewonden zond: „Wij dankten den bevelhebber der Boeren voor zijn vriendelijkheid voor onze gewonden. Zulke beleefdheden nemen 't wreede van den oorlog weg, en dit moet ik van de Boeren zeggen: zij bleven daarin nooit achter. Het is zulk een mooi, mannelijk en flink ras, dat ik graag in hun midden zou willen wonen".(Winsloe. Siege of Potchefstroom, blz. 21.)

De heer Van Stuwe eindigt zijn repliek aan den heer Mathers aldus:

„De opmerkingen van den heer Mathers toonen weer de waarheid van Reginald Statham's uitspraak: „Het Afrikaner ras in Zuid-Afrika heeft wel reden, zich te beklagen, dat het overal en altijd vervolgd is door lasteringen, gegrond op getuigenis, die nooit is onderzocht en die het nimmer gelegenheid heeft gehad, te weerleggen". (South Africa as it is, blz. 130).

In zijn wederwoord aan den heer Van Stuwe komt de heer Mathers wéér aandragen met allerlei gevallen van wreedheid, die door Gen. Cronjé zouden zijn bedreven. Hij verzwijgt echter wederom, dat die zoogenaamde feiten nimmer door de Koninklijke Commissie zijn onderzocht om de eenvoudige reden, dat nu de vroegere beschuldigers zwegen. Ten slotte haalt hij den eindzin aan uit het verslag van den toenmaligen Procureur-Generaal der Transvaal-Kolonie over de wreedheden van Cronjé.

Alsof dit verslag niet volkomen te-niet is gedaan door 't later gehouden onderzoek der Koninklijke Commissie. Maar zoo zijn nu eenmaal de manieren van de jingoïstische pers.